

.. ZOOGDIEREN

ED ZIJP

‘Alles wat in het veld leeft kan vliegen of heeft zwemvliezen’

In een veenweidegebied merk je bijna niets van de zoogdieren die er voorkomen. Natuurlijk kun je de schapen en koeien niet meer wegdenken, maar de meeste zoogdieren leven goed verborgen en zijn heel schuw. Dat geldt zeker voor de karakteristieke roofdierjes van dit landschap: wezel, hermelijn en bunzing. Alles wat in het Veld leeft, kan vliegen of heeft zwemvliezen, wordt wel eens gekscherend beweerd. Men slaat hiermee de spijker op de kop. Al is een gebied als het Wormer- en Jisperveld door ontwatering van hoogveen ontstaan, water speelt nog altijd een overheersende rol.

Voor zoogdieren betekent dit dat je alleen kunt overleven als je voordeel hebt van natte omstandigheden (Noordse woelmuis, meervleermuis). De natuurlijke zoogdieren in het buitengebied van Wormerland zijn dan ook gebonden aan een open en waterrijke biotoop. De zoogdieren in het Veld komen niet in grote aantallen voor, maar zijn wel zeer karakteristiek.

Vossen

Bij de eerste Gidsengids van De Poelboerderij (uitgegeven in 1996) werd de vos onder het kopje ‘zoogdieren’ niet genoemd. Wie toen over de komst van de vos naar ons natte veenweidegebied begon, werd voor

gek verklaard. Echter, rond 2000 vond men bij het beheerpad achter Jisp verse sporen in de sneeuw. En na die tijd was het raak: de sluwe vos werd vaste bewoner van het Wormer- en Jisperveld. De meeste mensen zijn hier niet blij mee. Vossen zijn een aanslag op bodembroeders als grutto en kievit. Het Wormer- en Jisperveld is aangewezen als belangrijk weidevogelgebied, dus is er een nulloptie voor de vos. Dit houdt in dat toegestaan is om dit zoogdier te bejagen. Of deze maatregel de vos uit het Veld in de hand houdt, is erg onzeker. In de Schaalsmeerpolder bij Oostknollendam staat sinds 2018 een elektrisch vossenraster. Dat beschermt grondbroeders tegen vossen.

Hazen

De haas is het zoogdier dat in het Veld het meest gezien wordt. In het vochtige Wormer- en Jisperveld komen geen konijnen voor. Konijnen leven in hollen. In drassig grasland zou een hol meteen vollopen met water. Hazen maken geen gebruik van hollen. Een haas maakt een leger. Dit is een ondiepe uitholling in het gras. Het leger gebruikt hij als schuilplaats. Ook zijn jongen worden in het leger geboren. In tegenstelling tot jonge konijnen, die ongeveer tien dagen blind blijven, kunnen jonge hazen na een paar uur al lopen en zien. Dat moet ook wel omdat ze in het open veld anders geen schijn van kans hebben. Je kunt een haas van een konijn onderscheiden door zijn forsere postuur en langere poten en oren.

Marterachtigen

Van de marterachtigen is de hermelijn de meest algemene. Deze komt door het hele Veld voor. Hij jaagt op muizen, ratten, eieren en vogels. Hij is iets groter dan de wezel en heeft een zwart puntje aan zijn staart. In de wintermaanden past zijn vacht zich aan en wordt wit. De wezel leeft op drogere plaatsen zoals dijken. De bunzing is de grootste marterachtige die in het Wormer- en Jisperveld voorkomt. Zijn roodbruine verschijning krijgen maar weinigen te zien want hij is een echte nachtjager. Het voedsel van de bunzing is vrijwel hetzelfde als van hermelijn en wezel, al wil een bunzing ook wel eens kikkers verschalken. En dat levert het beruchte sterrenschot op, het braaksel van restanten.

Muizen

De Noordse woelmuis komt eigenlijk alleen in de Noord-Hollandse veenweidegebieden voor. Deze woelmuis is een echte watermuis. Hij kan goed zwemmen en kan op die manier alle eilanden in het Veld bereiken. Daar heeft hij niet de felle concurrentie van andere muizen zoals de veldmuis. Hij wordt bedreigd door de afname van dit soort geschikte terreinen. In het Wormer- en Jisperveld komt de Noordse woelmuis gelukkig veel voor en hij wordt ook vaak gezien. Hij houdt zich vooral op langs slootkanten en biezen. Hij is een echte vegetariër. Hij eet spruiten van riet en andere grasachtigen. In de winter legt de woelmuis een voorraad aan van tot stokjes geknaagde spruiten. Deze vind je vaak onder gemaaid riet. Ook vind je daar nestjes, bolletjes van fijne grassen, zonder opening. Maaisel van riet biedt

een goede bescherming tegen belagers als torenvalk en kiekendief. Onder dit riet maakt hij bovengrondse gangen waar hij voedsel verzamelt.

De waterspitsmuis is in het Wormer- en Jisperveld niet algemeen. We zien hem wel eens langs een slootkant, maar altijd in een flits als hij onder water duikt. Hij duikt dan meteen onder en daarna zie je hem niet meer terug. Je herkent hem nog net aan z'n spitse snuit en de heldere witte onderkant. Deze muis kan tot twintig tellen onder water blijven en kan daar, als er goed zicht is, ook voedsel vinden. Deze dieren kunnen zelfs over de bodem van de sloot lopen. Hun voedsel bestaat uit insecten, wormen en onderwaterdiertjes. Omdat de waterspitsmuis zich niet snel laat vangen en erg schuw is, is er over zijn voorkomen niets met zekerheid te zeggen. De waterspitsmuis maakt zijn nest onder de grond. Een andere spitsmuis in het Veld is de bosspitsmuis. Deze is veel talrijker.

Otters

Voor de otter moest men lange tijd Nederland uit. In eerste instantie de vervolging en later de vervuiling hebben de 'zoetwaterzeehond' de das omgedaan. Het laatste exemplaar werd in de strenge winter van 1963 bij het voormalige zwembad van Jisp opgespoord en doodgeslagen. Voor de otter zijn een goede waterkwaliteit en verbindingzones naar andere waterrijke gebieden noodzakelijk. In de Gidsengids van 1996 waren we pessimistisch over de otter. Hij was in Nederland uitgestorven en de toekomst zag er somber uit. Maar, het gaat veel beter: in het oosten van Nederland komt hij regelmatig voor en ook in het zuiden van Noord-Holland is hij al regelmatig gezien. Het zal me niet verbazen als er binnen een paar jaar in het Wormer- en Jisperveld de eerste sporen gevonden worden.

Vleermuizen

Van de vleermuizen is er één soort die zeer karakteristiek is voor het Veld: de meervleermuis. De meervleermuis is gebonden aan waterrijke gebieden. Overdag rusten de meervleermuizen op kerkzolders of in spouwmuren. 's Nachts vliegen ze laag over het water op zoek naar vliegende insecten. In de Zaanstreek zijn drie forse kolonies ontdekt van soms meer dan honderdvijftig vleermuizen in één huis.

